

Arjantin Ekonomisi ve Krizler Tarihi: Yapısal Sorunlar ve Döngüsel Kırılmalar

The Argentine Economy and History of Crises: Structural Problems and Cyclical Breaks

Ali Birvural^{1*}

¹Dr. Öğr. Üyesi, İskenderun Teknik
Üniversitesi, ali.birvural@iste.edu.tr

* Sorumlu yazar/Corresponding
author: ali.birvural@iste.edu.tr

Öz: Bu çalışma, Arjantin ekonomisinin 1880'lerden günümüze kadar uzanan tarihsel seyrini ve kriz döngülerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Arjantin'in "Altın Çağ" olarak bilinen 1880–1930 döneminde dışa açık büyüme modeliyle gösterdiği ekonomik başarı, sonraki yıllarda yapısal kırılganlıklar, dış borç krizleri, hiperenflasyon, siyasal belirsizlikler ve kurumsal zayıflıklarla şekillenen bir istikrarsızlık döngüsüne evrilmiştir. Çalışma, tarihsel betimleyici araştırma yöntemi çerçevesinde şekillendirilmiş; çeşitli dönemlerde uygulanan ekonomik modeller (ithal ikamesine dayalı sanayileşme, neoliberal reformlar, devlet müdahaleciliği) makroekonomik göstergeler, dış borç verileri ve sosyal değişkenler temelinde karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Veri kaynakları arasında INDEC, IMF, Dünya Bankası ve akademik yayınlar yer almakta olup, elde edilen bulgular tablolarla desteklenmiştir. Sonuçlar, Arjantin'de uygulanan politikaların kısa vadeli toparlanmalar sağlasa da, kurumsal reform eksikliği ve siyasal istikrarsızlık nedeniyle sürdürülebilir kalkınma sağlayamadığını ortaya koymaktadır. Bu yönüyle Arjantin örneği, gelişmekte olan ekonomiler için önemli yapısal dersler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Arjantin ekonomisi, ekonomik krizler, dış borç, yapısal reform, ithal ikamesi, neoliberalizm, enflasyon

Abstract: This study aims to analyze the historical course and crisis cycles of the Argentine economy from the 1880s to the present day. Argentina's economic success with its open growth model during the period 1880–1930, known as the "Golden Age", evolved into a cycle of instability shaped by structural vulnerabilities, external debt crises, hyperinflation, political uncertainties, and institutional weaknesses in the following decades.

The study was developed within the framework of a historical descriptive research method. The economic models applied in different periods import substitution based industrialization, neoliberal reforms, and state interventionism were comparatively examined on the basis of macroeconomic indicators, external debt data, and social variables.

Data sources include publications from the IMF, the World Bank, and academic literature, while the findings are supported by graphs and tables. The results reveal that although the policies implemented in Argentina provided short-term recoveries, they failed to achieve sustainable development due to the absence of institutional reforms and persistent political instability. In this respect, the Argentine example offers important structural lessons for developing economies.

Keywords: Argentine economy, economic crises, external debt, structural reform, import substitution, neoliberalism, inflation

Geliş/Received: 27.07.2025
Revizyon/Revision: 09.11.2025
Kabul/Accepted: 25.12.2025
Yayınlanma/Online: 30.12.2025

I. GİRİŞ

Arjantin, Güney Amerika'nın en büyük ikinci ekonomisi olmasına rağmen, 20. yüzyıldan günümüze uzanan süreçte tekrarlayan ekonomik krizlerle anılan bir ülke konumuna gelmiştir. 1880'lerden itibaren dünya ekonomisine entegre olan ve özellikle tarım ürünleri ihracatı sayesinde "Gümüş Ülke" unvanını kazanan Arjantin, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde kişi başına düşen gelir açısından dünyanın en zengin ülkeleri arasında yer almıştır (Taylor, 1998). Ancak bu ekonomik başarı, sürdürülebilir bir kalkınma modeli hâline gelememiş; dış borç krizleri, hiperenflasyon, yapısal dengesizlikler ve siyasi istikrarsızlıklarla şekillenen kırılgan bir ekonomik yapı ortaya çıkmıştır.

Bu çalışma, Arjantin ekonomisinin tarihsel gelişimini ve kriz döngülerini ele alarak, ülkenin yapısal sorunlarını, uygulanan ekonomi politikalarının sonuçlarını ve dış etkenlerle kurduğu karmaşık ilişki ağını analiz etmeyi amaçlamaktadır. 1880–1930 yılları arasındaki "Altın Çağ" döneminden itibaren başlayan dışa açık büyüme modeli, 1930'lardan itibaren ithal ikamesine dayalı sanayileşme stratejisine dönüşmüş; bu değişim, kısa vadeli büyümeler sağlasa da uzun vadede mali disiplinsizlik ve verimsiz yatırımların önünü açmıştır (Dornbusch & Edwards, 1991). 1970'lerden itibaren askeri yönetimlerin artan dış borçlanması ve 1980'lerdeki hiperenflasyon dönemi, Arjantin'in ekonomik kırılganlığını daha da derinleştirmiştir (Kiguel & Liviatan, 1995).

1990'larda uygulanan neoliberal reformlar ve sabit kur rejimi, 2001 yılında yaşanan tarihî ekonomik çöküşle son bulmuş; bu kriz, ülkenin hem iç siyasi düzenini hem de dış ekonomik ilişkilerini kökten etkilemiştir (Levitsky & Murillo, 2008). Kriz sonrası gelen Kirchner yönetimleri, devlet müdahalesini artırarak büyümeyi ve gelir eşitliğini hedefleyen bir politika seti uygulamış; ancak bu model de 2010'lu yılların sonunda sürdürülebilirliğini kaybetmiştir. Macri dönemi ile birlikte yeniden gündeme gelen piyasa yanlısı politikalar, 2018 itibarıyla bir başka borç ve enflasyon krizine yol açmıştır. 2020 sonrası dönemde ise pandemi, dış borç yapılandırılmaları ve IMF ile ilişkiler ön plana çıkmış; son olarak 2023'te göreve gelen Javier Milei ile Arjantin, ekonomik olarak yeni bir kırılma eşiklerine yönelmiştir.

Bu bağlamda çalışmanın temel amacı; Arjantin'in ekonomik tarihini dönemlere ayırarak analiz etmek, krizlerin nedenlerini ve sonuçlarını yapısal ve siyasi bağlamda irdelemek, son olarak da günümüzdeki temel kırılganlıkların arka planını değerlendirmektir. Arjantin örneği, sadece bir ülkenin kriz tarihini değil; aynı zamanda gelişmekte olan ekonomilerde reformların, kurumsal yapının ve dış bağımlılığın nasıl sonuçlar doğurabileceğine dair önemli dersler de sunmaktadır.

II. LİTERATÜR

Arjantin ekonomisi, kalkınma iktisadı, makroekonomik istikrar, borç krizleri ve kurumsal ekonomi literatüründe sıkça incelenen örnek vakalardan biri olarak öne çıkmaktadır. Literatürde bu ülkeye yönelik analizler genellikle "istikrarsız büyüme modeli", "siyasal ekonomi paradoksu" ve "borç döngüsüne hapsolme" gibi temalar etrafında şekillenmektedir.

Tarihsel perspektiften bakıldığında, Taylor (1998), Arjantin'in 1880–1930 döneminde dışa açık büyüme modeli sayesinde kişi başına düşen gelir açısından dünya sıralamasında üst sıralarda yer aldığını; ancak bu büyümenin büyük ölçüde Avrupa sermayesine bağımlı olduğunu ve yapısal dönüşüm yaratmadığını vurgular. Marichal (1989) ise 1890 borç krizini, Latin Amerika'da dış borçlanmanın neden olduğu ilk büyük finansal çöküş örneklerinden biri olarak ele alır. Makroekonomik krizler bağlamında Dornbusch ve Edwards (1991), Arjantin'in 20. yüzyıl boyunca yaşadığı krizlerin çoğunun, yanlış döviz kuru rejimleri ve sürdürülemez kamu açıkları ile ilişkili olduğunu belirtir. Calvo ve Végh (1999), enflasyonist süreçlerin ve hiperenflasyon dönemlerinin toplumsal hafızada kalıcı davranışsal etkilere yol açtığını, bu nedenle enflasyonla mücadele politikalarının yeterince güvenilir ve kurumsal temelli olması gerektiğini savunur.

Kurumsal ekonomi yaklaşımıyla yazan Levitsky ve Murillo (2008), siyasal kurumların istikrarsızlığı ve devlet kapasitesinin zayıflığını Arjantin'in kriz döngülerinin temel nedeni olarak görür. Benzer şekilde Perry ve Servén (2003), kurumsal reformların gecikmesi ve yargı bağımsızlığının sağlanamaması nedeniyle uygulanan ekonomik programların sürdürülebilirliğinin sekteye uğradığını dile getirir. Son dönem çalışmaları ise özellikle dış borç yapılandırılmaları ve IMF ile ilişkiler üzerine yoğunlaşmıştır. Stiglitz ve Guzmán (2016), Arjantin'in 2001 sonrası IMF politikalarından uzaklaşmasının, ekonomik toparlanma için daha esnek politika alanları yarattığını ileri sürerken; gerçekleşen durum, bu uzaklaşmanın 2018 sonrası tekrar tersine döndüğünü ve dış bağımlılığın sürdüğünü göstermektedir. Genel olarak

literatür, Arjantin'in ekonomik sorunlarının yalnızca iktisadi değil, aynı zamanda yapısal, kurumsal ve siyasi faktörlerle iç içe geçmiş bir karakter taşıdığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle, ülkenin gelecekte istikrarlı bir kalkınma rotasına girebilmesi için bütüncül ve uzun vadeli bir yapısal reform ajandasına ihtiyaç duyduğu sıkça vurgulanmaktadır.

III. YÖNTEM

Çalışmanın yöntemi, araştırmanın kapsamı ve amacına uygun olarak şekillendirilmiştir. Bu bölümde, Arjantin ekonomisinin tarihsel gelişimini incelemek için kullanılan yöntemsel çerçeve, veri kaynakları ve analiz süreci detaylı biçimde açıklanacaktır. Böylece, izlenen yöntemsel yaklaşımın çalışmanın genel hedefleriyle nasıl örtüştüğü ortaya konulacaktır.

3.1. Örneklem ve prosedür

Bu çalışma, Arjantin ekonomisinin tarihsel süreç içerisindeki gelişimini ve kriz döngülerini analiz etmek amacıyla tarihsel betimleyici araştırma yöntemi kullanılarak hazırlanmıştır. Çalışmada 1880'lerden günümüze kadar uzanan yaklaşık 150 yıllık bir dönem incelenmiş; ekonomik büyüme, enflasyon, dış borç, işsizlik ve yoksulluk gibi temel makroekonomik göstergeler dönemsel olarak karşılaştırılmıştır. Ayrıca siyasal ve kurumsal faktörlerin ekonomi üzerindeki etkileri de nitel bir analizle değerlendirilmiştir.

Veri toplama sürecinde, ikincil kaynaklara dayalı yöntem tercih edilmiş; Arjantin Ulusal İstatistik Enstitüsü (INDEC), Dünya Bankası, IMF, ECLAC gibi uluslararası kuruluşların yayımladığı raporlar ile akademik literatürde yer alan hakemli makaleler, kitaplar ve ülke raporları kullanılmıştır. Kriz dönemlerine ilişkin tarihsel veriler tablolarla birlikte ekonomik performanstaki değişimi görselleştirilmiştir.

Çalışmada ayrıca karşılaştırmalı dönemsel analiz yöntemi uygulanmıştır. Farklı dönemlerde uygulanan ekonomi politikalarının sonuçları birbirleriyle karşılaştırılmış; dışa açık büyüme modeli, ithal ikamesine dayalı sanayileşme, neoliberal reformlar ve popülist müdahaleci politikalar gibi farklı model ve rejimlerin başarı ve başarısızlıkları ele alınmıştır. Nitel analizle desteklenen bu yaklaşım, Arjantin ekonomisindeki krizlerin yalnızca makroekonomik göstergelerle değil, aynı zamanda siyasal, kurumsal ve toplumsal değişkenlerle de iç içe değerlendirilmesini sağlamıştır.

IV. ARJANTİN EKONOMİSİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Çalışmanın bu bölümünde, Arjantin ekonomisinin tarihsel gelişimi dönemsel bir bakış açısıyla ele alınmaktadır. Yöntem bölümünde belirtilen analiz çerçevesi doğrultusunda, ülkenin ekonomik yapısında meydana gelen dönüşümler, politika değişimleri ve kriz dinamikleri kronolojik olarak incelenecektir. Böylece, Arjantin'in tarihsel süreçte yaşadığı ekonomik dalgalanmaların arka planı daha bütüncül bir perspektifle değerlendirilecektir.

4.1. Altın Çağ (1880–1930)

Arjantin, 19. yüzyılın sonlarından itibaren, özellikle 1880–1930 yılları arasında dünya ekonomisinde hızla yükselen bir güç olarak öne çıkmıştır. Bu dönem, tarihçiler ve iktisatçılar tarafından genellikle "Altın Çağ" ya da "gümüş ülkenin doğuşu" olarak adlandırılır. Arjantin, verimli pampalar üzerinde yoğunlaşan tarımsal üretimi ve bu üretimi Avrupa pazarlarına ulaştıran gelişmiş liman altyapısı sayesinde çok güçlü bir ihracat ekonomisine dönüşmüştür. Özellikle buğday, mısır ve et ihracatında yaşanan büyük sıçramalar, ülkenin döviz gelirlerini artırarak hem kamu finansmanını hem de iç pazardaki talebi desteklemiştir. Tablo 1, 1880'den 1930'a kadar ihracatın 40 milyon dolardan 230 milyon dolara yükseldiğini göstermektedir. Bu artış, Arjantin'in dünya ticaret hacminde önemli bir yer edinmesini sağlamıştır.

İngiltere başta olmak üzere Avrupa sermayesi, Arjantin'e yoğun biçimde demiryolu, banka, liman ve enerji yatırımı yapmıştır. Tablo 1'de görüldüğü üzere doğrudan yabancı yatırımlar 1880'de 25 milyon dolardan 1930'da 180 milyon dolara kadar ulaşmıştır. Bu yatırımlar, Arjantin'in finansal sistemini ve altyapısını küresel ekonomiye entegre etmiştir. Bu ekonomik dinamizm, kişi başına düşen millî gelirden de açıkça görülmektedir. Tablo 1 verileri, Arjantin'in 1880'de kişi başına 350 dolarlık gelir düzeyinden 1930'da 980 dolara ulaştığını ortaya koymaktadır. Bu rakam, dönemin birçok Avrupa ülkesini geride bırakmıştır. Öyle ki, 1913 yılı itibarıyla Arjantin kişi başı gelirden dünyada yedinci sıradaydı (Maddison, 2001).

Altın Çağ boyunca Arjantin'e, özellikle İtalya ve İspanya'dan yoğun göçler olmuş; bu durum hem işgücünü hem de şehirleşme düzeyini artırmıştır. Buenos Aires gibi şehirler bu dönemde Avrupa tarzı mimari, kültürel canlılık ve ekonomik zenginlik ile dikkat çekmiştir. Eğitim, ulaşım ve sağlık hizmetleri hızla gelişmiş, ülke sosyal refah açısından da çağının ilerisinde bir noktaya gelmiştir.

Tablo 1. Arjantin altın çağ ekonomik göstergeleri (1880–1930)

Yıl	Kişi Başı Milli Gelir (USD)	İhracat (Milyon USD)	Yabancı Yatırım (Milyon USD)
1880	350	40	25
1890	460	65	50
1900	620	110	90
1910	740	160	120
1920	870	200	150
1930	980	230	180

Kaynak: Maddison Project Database (2020), Historical Statistics of the World Economy: GDP per capita and Trade Data (1820–2018)

Bu tabloda kişi başı millî gelir ve ihracat verileri Amerikan doları (USD) cinsindendir ve 1913 sabit fiyatları temel alınarak hesaplanmıştır. Veriler, farklı dönemlerin cari fiyat farklılıklarını gidermek amacıyla reel (sabit fiyatlı) serilere dönüştürülmüştür. Böylece dönemler arası karşılaştırmalar enflasyon etkisinden arındırılmıştır. Arjantin'in ekonomik "Altın Çağ" ında kişi başına düşen gelirdeki artışı, ihracatın büyümesini ve doğrudan yabancı yatırımlardaki yükselişi göstermektedir. Bu dönemde ülke, özellikle tarım ürünleri ihracatına dayalı modelle yüksek ekonomik performans sergilemiş, İngiltere başta olmak üzere Avrupa'dan büyük sermaye çekmiştir.

Arjantin'in "Altın Çağ" olarak adlandırılan 1880–1930 dönemi, ekonomik göstergelerdeki dikkat çekici artışlarla karakterize edilmiştir. Bu süreçte kişi başına düşen GSYH yaklaşık %180 oranında artarak 350 dolardan 980 dolara yükselmiştir. Ancak en dikkat çekici gelişmeler dış ticaret ve yabancı sermaye girişlerinde yaşanmıştır. Arjantin'in tarım ürünleri ihracatı %475 artışla 40 milyon dolardan 230 milyon dolara çıkmış; İngiltere başta olmak üzere Avrupa'dan gelen doğrudan yabancı yatırımlar ise %620 gibi bir artışla 25 milyon dolardan 180 milyon dolara ulaşmıştır. Bu oranlar, ülkenin sadece ekonomik büyüme yaşamadığını, aynı zamanda uluslararası sermayeye entegre olduğunu ve küresel finans sisteminin güven duyduğu bir yatırım ortamı sunduğunu ortaya koymaktadır. Söz konusu göstergeler, Arjantin'in o dönemde Latin Amerika'nın en güçlü ekonomilerinden biri olmasının nedenlerini açıkça gözler önüne sermektedir. Ancak bu refahın temelinde, büyük ölçüde hammadde ihracatı ve dış sermayeye bağımlılık bulunuyordu. Arjantin, ithal ikamesine dayalı sanayi geliştirmeyi ihmal ettiği için kırılgan bir ekonomik yapı geliştirmiştir. Bu nedenle, 1929 Dünya Bunalımı gibi küresel şoklar karşısında savunmasız kalmıştır. Nitekim bu kriz, Altın Çağ'ın sonunu getirmiş ve Arjantin'in ekonomik yapısında köklü değişimlere yol açmıştır.

4.2. 1890 Krizi: Borçlanmanın İlk Çöküşü

İngiliz sermayesiyle finanse edilen demiryolu projeleri ve altyapı yatırımları, 1880'lerin sonlarında Arjantin ekonomisinin hızlı büyümesini sağlamış; dış borç ve sermaye girişi rekor düzeylere ulaşmıştır. 1885–1890 arasında dış borç 90 milyon GBP'den 200 milyon GBP'ye yükselirken, demiryolu ağı 6.000 km'den 12.800 km'ye çıkmıştır. Ancak bu büyüme sürdürülebilir olmaktan uzaktı. Uluslararası piyasalarda Arjantin tahvillerine olan güvenin sarsılmasıyla birlikte faiz oranları 1894 yılında %12,8'e kadar tırmanmış; bu da yatırımcı paniğine ve sermaye çıkışlarına neden olmuştur. Sonuç olarak, Arjantin 1890 yılında dış borçlarını ödeyememiş ve ülke tarihindeki ilk büyük borç moratoryumunu ilan etmiştir (Marichal, 1989). Bu kriz yalnızca Arjantin'i değil, o dönemde küresel finansın merkezi olan Londra'daki Barings Bank'ı da iflasa sürüklemiştir. Bu gelişmeler, küresel sermaye hareketlerinin gelişmekte olan ülkeler üzerindeki etkilerini gösteren erken örneklerden biri olarak tarihe geçmiştir.

Tablo 2. 1890 Arjantin ekonomik krizi - ekonomik göstergeler

Yıl	Dış Borç (Milyon GBP)	Demiryolu Uzunluğu (km)	Tahvil Faizi (%)
1885	90	6000	4.5
1886	105	7000	4.6
1887	120	8100	4.8
1888	140	9300	5.2
1889	160	10500	5.8
1890	180	11700	6.5
1891	200	12800	8.0
1892	210	13000	9.5
1893	220	13200	11.2
1894	225	13400	12.8
1895	230	13500	10.1

Kaynak: Maddison Project Database (2020), Historical Statistics of the World Economy: GDP per capita and Trade Data (1820–2018)

1885–1891 döneminde Arjantin’in dış borcu hızla artmış; yalnızca beş yıl içinde 90 milyon GBP’den 200 milyon GBP’ye ulaşmıştır. Bu borçlanma süreciyle paralel olarak demiryolu ağı da genişlemiş; 6.000 km olan demiryolu uzunluğu 1891’de 12.800 km’ye çıkmıştır. Bu durum, İngiltere kaynaklı büyük çaplı altyapı yatırımlarının Arjantin ekonomisini kısa sürede dönüştürdüğünü ortaya koymaktadır.

Ancak bu hızlı borçlanma, ülkenin ödeme gücünü aşmış ve uluslararası piyasalarda Arjantin’e olan güveni zedelemiştir. 1890’dan itibaren tahvil faiz oranlarının %6,5’ten %12,8’e kadar çıkması, yatırımcıların risk algısının dramatik biçimde yükseldiğini göstermektedir. 1890’da borçlarını çeviremeyen Arjantin, tarihteki ilk büyük dış borç moratoryumlarından birini ilan etmek zorunda kalmıştır. Bu olay yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda siyasi bir kriz yaratmış ve dönemin finans merkezi olan Londra’da bile sarsıntılara neden olmuştur (Marichal, 1989).

4.3. İç Dönük Sanayileşme (1930–1976)

1930’lu yıllardan itibaren Arjantin, dünya ekonomik krizinin ve azalan ihracat gelirlerinin etkisiyle dış ticarete olan bağımlılığını azaltma yönünde politika değişikliğine gitmiştir. Bu çerçevede, ithal ikameci sanayileşme (Import Substitution Industrialization – ISI) modeli benimsenmiştir. Bu model, yurtdışından ithal edilen sanayi ürünlerinin yerli üretimle ikame edilmesini ve iç pazarda sanayi gelişiminin teşvik edilmesini amaçlamıştır. Başlangıçta pozitif etkiler yaratan bu strateji, özellikle II. Dünya Savaşı sonrası dönemde Juan Domingo Perón liderliğindeki politikalarla daha kurumsal ve devletçi bir çerçeveye oturmuştur. Perón, 1946–1955 arasındaki ilk iktidar döneminde işçi sınıfı destekli bir ekonomik milliyetçilik inşa etmiş; sanayiye devlet eliyle yatırım yapılmış, kamu iktisadi teşebbüsleri (KİT’ler) aracılığıyla üretim desteklenmiştir (Rock, 1987).

Ancak ithal ikamesi modeli zamanla yapısal sorunlar üretmiştir. Genişleyen kamu sektörü, artan sübvansiyonlar ve korumacı gümrük politikaları sanayide rekabet gücünü düşürmüştür; teknoloji yenilenemediği için verimlilik gerilemiştir. Ayrıca, yerli üreticilerin dış rekabetten korunması, kalite ve maliyet açısından zayıf ürünlerin piyasada kalmasına neden olmuştur (Di Tella & Zymelman, 1967). 1950’li yılların sonlarından itibaren bu modelin sürdürülebilirliği azalmış, özellikle dış ticaret açığı ve kamu açıkları artmaya başlamıştır. Dış finansman ihtiyacının büyümesiyle Arjantin ekonomisi yeniden dış borçlanmaya yönelmiş ve bu borç sarmalı 1980’ler krizine giden yolu hazırlamıştır (Dornbusch & Edwards, 1991).

Tablo 3. 1930–1975 Arjantin ithal ikameci sanayileşme dönemi

Yıl	GSYH Büyüme (%)	Ortalama Enflasyon (%)	Kamu Harcamaları / GSYH (%)
1930	2.5	5	9
1940	3.2	12	13
1950	4.5	22.5	18
1960	2.8	25	22
1970	1.9	35	28
1975	-1.5	180	34

Kaynak: Gerchunoff, P., & Llach, L. (2011). El ciclo de la ilusión y el desencanto: Un siglo de políticas económicas argentinas. Buenos Aires: Ariel; Dornbusch, R., & Edwards, S. (1991). The macroeconomics of populism in Latin America. University of Chicago Press; ECLAC (2020). Historical Economic Indicators of Latin America (1950–2019).

Bu tablo, Arjantin’in ithal ikameci sanayileşme modelini uyguladığı 1930–1975 dönemine ilişkin temel ekonomik eğilimleri gözler önüne sermektedir. 1930’larda başlayan model, ilk başlarda mütevazı bir büyüme (%2,5–%4,5) ve yönetilebilir düzeyde enflasyon (%5–%22) üretmiş olsa da; 1960’lardan itibaren ekonomik verimlilik düşmüş, kamu harcamaları sürekli artmış ve enflasyon dramatik biçimde yükselmiştir. Özellikle 1975 yılına gelindiğinde büyüme negatife düşerken enflasyon %180’e ulaşmış ve kamu harcamaları GSYH’nin üçte birine yaklaşmıştır.

Bu veriler, ithal ikamesi modelinin başlangıçta korumacı politikalarla üretimi canlandırırsa da uzun vadede yapısal dengesizliklere yol açtığını, verimlilikten uzaklaştığını ve mali yükleri artırdığını göstermektedir. Kamu sektörü ekonomideki ağırlığını artırmış, ancak bu genişleme sürdürülebilir bir büyümeye dönüşmemiştir. Sonuç olarak, modelin ekonomik maliyeti artarken siyasi istikrar da zayıflamıştır ve bu durum Arjantin’i 1980’li yıllardaki büyük kriz ortamına taşımıştır.

Perón’un ikinci kez göreve geldiği 1973–1974 yıllarında da ithal ikameci politikalar tekrar gündeme gelse de, bu kez artan siyasi istikrarsızlık, yüksek enflasyon ve sosyal gerilimler nedeniyle etkili bir şekilde uygulanamamıştır. Sonuç olarak, ithal ikamesine dayalı sanayileşme modeli kısa vadede büyümeyi desteklemiş, ancak uzun vadede rekabet gücü zayıf, yüksek enflasyonlu ve borç bağımlı bir ekonomik yapı üretmiştir (Gerchunoff & Llach, 2011).

4.4. 1980’ler: Borç Krizi ve Askerî Rejim

1976 yılında gerçekleşen askeri darbenin ardından Arjantin’de yönetimi devralan cunta rejimi, dış borçlanmayı temel ekonomik politika aracı hâline getirmiştir. Özellikle altyapı projeleri ve savunma alanındaki yüksek maliyetli ithalatlar, ülkenin dış finansman ihtiyacını hızla artırmıştır. 1976’da 8 milyar dolar civarında olan dış borç, 1989 yılına gelindiğinde

65 milyar dolara yükselmiştir. Bu süreçte ABD Merkez Bankası'nın faiz artırımlarıyla küresel kredi maliyetleri artmış ve Arjantin'in borç servisi sürdürülemez hâle gelmiştir (Kiguel & Liviatan, 1995). Bunun doğrudan sonucu, 1980'li yıllarda yaşanan yapısal bozulma ve hiperenflasyon olmuştur. 1989 yılında enflasyon %4.924 seviyelerine ulaşarak ülke tarihinin en yüksek düzeyine erişmiştir (Gerchunoff & Llach, 2011). Aynı dönemde askerî harcamaların GSYH'ye oranı da %4'ü aşarak kamu bütçesini zorlamış ve sosyal hizmetlerin ihmal edilmesine neden olmuştur (Basualdo, 2006). Bu tablo, neoliberal politikaların öncülü olan askerî rejimin maliye politikasının başarısızlığını ve yapısal kırılganlığı derinleştirdiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 4. 1976–1989 Arjantin askerî dönem ekonomik göstergeleri

Yıl	Dış Borç (Milyon USD)	Ortalama Enflasyon (%)	Askerî Harcamalar / GSYH (%)
1976	8000	180	2.5
1980	27000	130	3.8
1984	42000	650	4.2
1989	65000	4924	3.0

Kaynak: Basualdo, E. (2006). Estudios de historia económica argentina: Desde mediados del siglo XX a la actualidad. Buenos Aires: FLACSO.

Bu tablo, Arjantin'deki askerî yönetim döneminin ekonomik etkilerini açıkça ortaya koymaktadır. 1976'da yaklaşık 8 milyar dolar olan dış borç, 1989 yılına gelindiğinde 65 milyar dolara ulaşarak neredeyse sekiz kat artmıştır. Bu durum, özellikle büyük altyapı projeleri, ithal silah harcamaları ve kamu harcamalarını finanse etmek için uygulanan dış borçlanma politikalarının bir sonucudur. Ancak bu süreç, ülkenin dışa bağımlılığını artırmış, mali dengesizlikleri derinleştirmiştir.

Enflasyon oranları da aynı dönemde dramatik biçimde yükselmiştir. Özellikle 1989 yılında yaşanan hiperenflasyon dalgasıyla birlikte fiyat artışları %4.924 gibi olağanüstü seviyelere çıkmış, bu durum ekonomiyi derinden sarsmıştır. Enflasyonun kontrol altına alınamaması, hem iç tasarrufları eritmiş hem de sabit gelirli sınıfların yaşam koşullarını ağırlaştırmıştır.

Askerî harcamaların GSYH içindeki payı 1980'li yıllarda %4'ü aşarak kamu bütçesi üzerinde ciddi bir baskı yaratmıştır. Bu göstergeler, askerî rejimin ekonomik sürdürülebilirliği ikinci plana iterek politik güvenliği önceliğini, bunun sonucunda ise ekonomik kırılganlıkların arttığını göstermektedir.

4.5. 1990 Sonrası Neoliberal Reformlar: Özelleştirme ve Yapısal Uyumun Etkileri

1980'li yılların sonunda hiperenflasyon ve dış borç krizinin yarattığı ekonomik çöküş sonrası Arjantin, 1990'lı yıllarda radikal neoliberal reformlara yönelmiştir. Başkan Carlos Menem liderliğinde uygulamaya konulan bu politikalar, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası'nın yönlendirmeleriyle oluşturulan yapısal uyum programları çerçevesinde şekillenmiştir. Reformların temel unsurları arasında özelleştirme, sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi, kamu harcamalarının kısılması, sabit kur rejimi (Convertibility Plan) ve dışa açılma yer almıştır (Stiglitz, 2002). Bu politikalar başlangıçta makroekonomik istikrar sağlamış, enflasyonun kontrol altına alınmasına ve büyümenin yeniden başlamasına katkıda bulunmuştur. Özellikle 1991'de başlatılan sabit kur rejimi ile Arjantin pesosu ABD dolarına 1:1 oranında sabitlenmiş, böylece para birimine olan güven kısa vadede artmıştır (Machinea, 1996).

Tablo 5. Arjantin neoliberal reformlar dönemi - ekonomik göstergeler

Yıl	GSYH Büyüme (%)	Enflasyon (%)	İşsizlik Oranı (%)	Dış Borç (Milyon USD)
1990	0.0	1343.9	6.3	61000
1993	6.0	7.4	9.6	90000
1996	2.5	0.2	17.2	120000
1999	-3.4	-1.8	14.5	145000
2001	-4.5	-1.1	18.3	155000

Kaynak: INDEC. (2003). Indicadores macroeconómicos de la República Argentina (1990–2001). Buenos Aires: Instituto Nacional de Estadística y Censos de la República Argentina.

Bu tablo, Arjantin'in 1990'lı yıllarda uyguladığı neoliberal reformların ekonomik etkilerini göstermektedir. Reformların başlangıcında enflasyon kontrol altına alınmış; 1990'da %1343,9 olan oran, 1993'te %7,4'e, 1996 itibarıyla neredeyse sıfıra düşürülmüştür. Ancak bu fiyat istikrarı, büyüme ve istihdam açısından sürdürülebilir olmamıştır. 1993'te %6 olan büyüme oranı sonraki yıllarda azalmış; 1999 ve 2001'de ise Arjantin ekonomisi daralmıştır.

Aynı dönemde işsizlikte dramatik bir artış yaşanmıştır: 1990'da %6,3 olan işsizlik oranı, 1996'da %17,2'ye, 2001'de ise %18,3'e ulaşmıştır. Bu, özelleştirmeler ve kamu küçülmeleri sonucunda ortaya çıkan işsizliğin kalıcılaştığını

göstermektedir. Öte yandan dış borç stoku da hızla artmıştır: 1990'daki 61 milyar dolarlık borç, 2001'de 155 milyar dolara yükselmiştir. Bu durum, sabit kur politikaları nedeniyle dış finansmana aşırı bağımlı hâle gelen Arjantin ekonomisinin, küresel şoklara karşı savunmasız kaldığını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, 1990'lı yıllarda uygulanan neoliberal reformlar kısa vadede fiyat istikrarı sağlarken; uzun vadede işsizlik, borçlanma ve ekonomik daralma gibi ciddi yapısal sorunlara neden olmuştur.

Ancak bu stratejiler uzun vadede kırılganlık yaratmıştır. Sabit kur rejimi, yerli üreticileri rekabetten uzaklaştırırken, ithalat patlamasına neden olmuş ve cari açıkları artırmıştır. Aynı zamanda özelleştirmeler, kamu gelirlerinde azalma yaratırken işsizlik oranlarında ciddi artışlara neden olmuştur (Wylde, 2011). Sermaye hareketlerinin serbest bırakılması, ülkeyi kısa vadeli sıcak para girişlerine bağımlı hâle getirmiş; 1998'de başlayan dış şoklar ve sermaye çıkışları, sonunda 2001'deki tarihî ekonomik ve sosyal çöküşe zemin hazırlamıştır. Bu dönemde devlet, borçlarını ödeyemeyecek duruma gelmiş ve pesoyu dolardan ayırarak sabit kur rejimine son vermek zorunda kalmıştır. Böylece 1990'larda uygulanan neoliberal politikalar, kısa vadeli kazanımlara rağmen uzun vadede sosyal eşitsizlikleri ve ekonomik kırılganlıkları derinleştirmiştir (Etchemendy & Collier, 2011).

4.6. 2001 Krizi: Finansal ve Sosyal Çöküş

1990'lı yıllarda uygulanan sabit kur rejimi, dış borçla finanse edilen büyüme modeli ve IMF destekli neoliberal politikalar, Arjantin ekonomisinde kısa vadeli istikrar sağlasa da, yapısal kırılganlıkları giderek derinleştirmiştir. 2001 yılına gelindiğinde kamu borcu sürdürülemez boyutlara ulaşmış, büyüme durmuş ve işsizlik %18'in üzerine çıkmıştır (Perry & Servén, 2003). Peso'nun ABD dolarına 1:1 oranında sabitlemesi nedeniyle Arjantin, dış ticaret açığını kapatmak için sürekli borçlanmak zorunda kalmış; bu durum ülkeyi uluslararası finansal şoklara karşı savunmasız bırakmıştır. 1998'den itibaren başlayan ekonomik durgunluk, 2001'de tam anlamıyla bir çöküşe dönüşmüştür.

Aralık 2001'de, hükümet bankalardan para çekme işlemlerine sınırlama getiren "corralito" uygulamasını başlatmış, bu da halkın büyük öfkesine neden olmuştur. Geniş çaplı protestolar ve yağmalar ülkenin dört bir yanına yayılmış, başkent Buenos Aires'te yüz binlerce insan sokaklara dökülmüştür. Kriz sadece ekonomik değil, aynı zamanda kurumsal ve siyasal bir güven krizine dönüşmüştür; ülke birkaç gün içinde beş farklı başkan değiştirmiştir (Levitsky & Murillo, 2008). Arjantin, Aralık 2001'de borçlarını ödeyemeyeceğini ilan etmiş ve 93 milyar dolarlık dış borcunu temerrüde düşürerek, o tarihe kadar dünya tarihindeki en büyük borç iflasını yaşamıştır (Hornbeck, 2019).

Krizin ardından peso, dolar karşısında serbest bırakılmış ve birkaç ay içinde üç kat değer kaybetmiştir. Orta sınıfın birikimleri yok olurken yoksulluk oranı %55'e, işsizlik %25'e ulaşmıştır (Lo Vuolo, 2004). Bu kriz, IMF reçetelerinin sosyal ve kurumsal sürdürülebilirlik boyutlarının ihmal edilmesi hâlinde nasıl yıkıcı sonuçlar doğurabileceğini açık biçimde göstermiştir. Arjantin örneği, neoliberal politikaların mali denge ve düşük enflasyon sağlasa da ekonomik eşitsizlik, sosyal dışlanma ve kırılgan finansal yapılar oluşturabileceğini ortaya koymuştur.

Tablo 6. 1998–2003 Arjantin 2001 krizi dönemi - ekonomik göstergeler

Yıl	GSYH Büyüme (%)	İşsizlik Oranı (%)	Yoksulluk Oranı (%)	Borç / GSYH (%)
1998	3.9	12.4	25.9	38.5
1999	-3.4	14.5	29.3	42.3
2000	-0.8	15.1	30.5	47.2
2001	-4.4	18.3	38.3	55.3
2002	-10.9	24.1	54.3	166.2
2003	8.8	17.3	44.0	127.4

Kaynak: INDEC (2012). Indicadores socioeconómicos de la Argentina (1998–2003)

Bu tablo, Arjantin ekonomisinin 2001 krizine giden süreçteki istikrarsızlığını ve çöküşün ardından yaşanan dramatik etkileri gözler önüne sermektedir. 1998 yılında pozitif büyüme gösteren ekonomi, 1999'dan itibaren küçülmeye başlamış ve 2002 yılında %10,9 oranında daralma yaşamıştır. Bu, ülke tarihindeki en büyük ekonomik küçülmelerden biridir. Aynı dönemde işsizlik oranı sürekli artmış; 1998'de %12,4 olan oran 2002'de %24,1'e ulaşmıştır. Bu artış, kamu istihdamında daralma ve özel sektörde üretimin çökmesiyle ilişkilidir. Yoksulluk oranı da benzer şekilde yükselmiş ve 2002'de nüfusun %54'ü yoksulluk sınırının altına düşmüştür. Bu, ekonomik krizin yalnızca finansal değil, aynı zamanda toplumsal bir felakete dönüştüğünü göstermektedir.

En çarpıcı göstergelerden biri ise borç/GSYH oranıdır. 2001 yılında %55,3 olan oran, pesonun devalüasyonu ve ekonomik daralma sonucu 2002'de %166,2'ye fırlamıştır. Bu durum, borçların çevrilemez hâle geldiğini ve Arjantin'in neden tarihî bir temerrüde düştüğünü açıkça ortaya koymaktadır. 2003 yılında başlayan toparlanma ise devlet müdahaleleri, pesonun değer kaybıyla artan ihracat ve kamu yatırımları sayesinde gerçekleşmiştir.

4.7. Kirchner Dönemi

2001 ekonomik krizinin ardından Arjantin, Néstor Kirchner (2003–2007) ve Cristina Fernández de Kirchner (2007–2015) yönetimlerinde uygulanan politikalarla istikrarlı bir toparlanma sürecine girmiştir. Bu dönemde devletin ekonomik alandaki müdahaleci rolü artmış; kamu yatırımları, sosyal harcamalar ve gelir transferleri yoluyla hem ekonomik büyüme sağlanmış hem de sosyal göstergelerde önemli iyileşmeler yaşanmıştır. 2003–2011 arasında GSYH büyüme oranları çoğunlukla %8'in üzerinde seyretmiş, işsizlik oranı %17,3'ten %7,1'e gerilemiştir (INDEC, 2012). Yoksulluk oranı da aynı dönemde %44'ten %18.2'ye düşerek neredeyse yarı yarıya azalmıştır. Reel ücret endeksinin 2003–2011 arasında %38 artması, iç talebin ve çalışanların alım gücünün güçlendiğini göstermektedir (CEPAL, 2013).

Bu süreçte dış borcun yeniden yapılandırılması ve IMF ile ilişkilerin sınırlandırılması, ekonomik egemenlik söyleminin bir parçası olarak dikkat çekmiştir. Özellikle enerji, ulaşım ve sosyal hizmetlerde sübvansiyonların artırılması, düşük ve orta gelirli sınıfların yaşam koşullarını iyileştirmiştir (Weisbrot et al., 2009). Ancak bu model, uzun vadede kamu maliyesi ve enflasyon açısından bazı sürdürülebilirlik tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Yine de Kirchner döneminde izlenen "piyasa karşıtı ama büyüme dostu" politikalar, Arjantin'in Latin Amerika'da sosyal eşitsizliği azaltma ve ekonomik büyümeyi bir arada sağlayabilen nadir ülkelerden biri hâline gelmesini sağlamıştır (Etchemendy & Collier, 2011).

Tablo 7. 2003–2011 Arjantin Kirchner dönemi ekonomik verileri

Yıl	GSYH Büyüme (%)	Yoksulluk Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	Reel Ücret Endeksi (2003=100)
2003	8.8	44.0	17.3	100
2005	9.2	33.8	12.1	113
2007	8.5	26.9	8.5	127
2009	0.9	22.0	8.9	124
2011	8.4	18.2	7.1	138

Kaynak: INDEC (2012). *Indicadores de condiciones de vida 2003–2011*

Tablo 7, Arjantin'in 2003–2011 arasında uyguladığı "post-kriz refah politikalarının" kısa vadede başarı getirdiğini göstermektedir. Büyüme, istihdam ve gelir artışı açısından oldukça olumlu bir tablo çizilse de, bu büyümenin büyük ölçüde yüksek kamu harcamalarına ve ithalat sübvansiyonlarına dayanması, sonraki dönemlerde (özellikle 2015 sonrası) ekonomik kırılganlıkların yeniden artmasına zemin hazırlamıştır.

4.8. Macri Dönemi

Arjantin'de 2015 yılında iktidara gelen Mauricio Macri hükümeti, önceki Kirchner dönemlerinin devletçi ve müdahaleci politikalarına karşılık, serbest piyasa ekonomisini esas alan liberal reformları gündeme taşımıştır. Macri yönetimi, dış dünyaya entegre olmayı, sermaye kontrollerini kaldırmayı, Merkez Bankası bağımsızlığını artırmayı ve kamu açıklarını azaltmayı hedefleyen kapsamlı bir ekonomik program uygulamaya başlamıştır (Stiglitz & Guzmán, 2016). Bu reformlar çerçevesinde döviz kuru serbest bırakılmış; böylece peso büyük ölçüde değer kaybetmiştir. Aynı dönemde sübvansiyonların azaltılmasıyla birlikte enerji ve ulaşım gibi temel hizmet fiyatları hızla artmış, bu da enflasyonun yükselmesine ve hanehalkı tüketiminin daralmasına neden olmuştur.

2018 yılına gelindiğinde, dış borçlanmaya dayalı büyüme stratejisi kırılgan hâle gelmiş ve Arjantin yeniden ciddi bir ödemeler dengesi krizine sürüklenmiştir. Peso, yıl içinde yaklaşık %50 oranında değer kaybetmiş; enflasyon %47'ye ulaşmış ve Arjantin, IMF ile tarihindeki en büyük stand-by anlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştır (IMF, 2018). 57 milyar dolarlık bu anlaşma, piyasalara güven vermeyi amaçlasa da uygulanan mali sıkılaştırma ve faiz artışları, büyümeyi baskılamış ve işsizliği yükseltmiştir. 2019 itibarıyla Arjantin ekonomisi yeniden resesyona girmiş, enflasyon %50'yi aşmış ve yoksulluk oranı yeniden %35'in üzerine çıkmıştır (World Bank, 2020). Macri dönemi, piyasa yanlısı reformların hızlı ve uyumsuz uygulanması durumunda ekonomik istikrarın değil, toplumsal tepkinin ve makroekonomik kırılganlıkların artabileceğini göstermiştir (Cavallo & Fernández, 2020).

Tablo 8. 2015–2019 Arjantin Macri dönemi - ekonomik göstergeler

Yıl	GSYH Büyüme (%)	Enflasyon (%)	İşsizlik Oranı (%)	Yoksulluk Oranı (%)
2015	2.7	26.9	6.5	29.0
2016	-1.8	40.9	7.6	30.3
2017	2.9	24.8	8.4	25.7
2018	-2.5	47.6	9.6	32.0
2019	-2.1	53.5	10.1	35.5

Kaynak: World Bank. (2020). World development indicators database. Washington, DC: World Bank.

Bu tablo, Macri yönetimi altında uygulanan neoliberal reformların ekonomi üzerindeki karmaşık etkilerini göstermektedir. 2015 yılında göreve gelen hükümetin ilk yılında mütevazı bir büyüme sağlanmış ve reform umutları canlanmıştır. Ancak 2016 yılında döviz kuru serbestleştirilmesi, sübvansiyonların kaldırılması ve mali sıkılaştırma politikaları nedeniyle GSYH %1,8 oranında daralmış; enflasyon ise %40'ı aşmıştır.

2017'de geçici bir toparlanma yaşansa da bu dönem sürdürülebilir olmamış, 2018 yılında tekrar daralma başlamış ve kriz derinleşmiştir. Enflasyon 2018'de %47,6'ya, 2019'da ise %53,5'e çıkarak halkın alım gücünü ciddi ölçüde zayıflatmıştır. İşsizlik oranı da artarak %10'un üzerine çıkmış; yoksulluk oranı 2015'e kıyasla yaklaşık 6 puan yükselerek %35,5'e ulaşmıştır.

Makroekonomik açıdan bakıldığında, reformların hızlı ve sosyal destekten yoksun uygulanması, hem piyasa güvenliğini hem de toplumsal refahı zedelemiş, Arjantin'i yeniden IMF destekli programlara muhtaç hâle getirmiştir. Bu tablo, mali disiplin ile sosyal koruma arasında denge kurulmadığında, ekonomik reformların politik maliyetinin yüksek olabileceğini göstermektedir.

4.9. 2018 ve Sonrası: Tekrarlayan IMF Programları

Macri hükümeti döneminde uygulanan piyasa yanlısı politikalar, dış borçlanmayı artırmış; 2018'de Arjantin, IMF'den 57 milyar dolarlık tarihin en büyük stand-by anlaşmasını talep etmiştir. Buna rağmen peso değer kaybetmiş, enflasyon yükselmiş ve sosyal protestolar artmıştır (Hornbeck, 2019).

2020 yılında COVID-19 pandemisinin küresel etkileri, kırılgan bir yapıya sahip olan Arjantin ekonomisini daha da savunmasız hâle getirmiştir. Pandeminin neden olduğu sağlık krizi, üretim ve hizmet sektörlerinde ciddi daralmalara yol açmış; 2020 yılında GSYH %9,9 oranında küçülmüştür. Aynı yıl yoksulluk oranı %42'ye yükselmiş; işsizlik %11 seviyelerinde seyretmiştir. Devletin pandemi sürecinde uyguladığı sosyal yardım programları ve maaş destekleri kısa vadede dar gelirli kesimlere destek olsa da kamu maliyesi üzerindeki baskıyı artırmıştır (INDEC, 2024). Bu dönemde Alberto Fernández hükümeti, Arjantin'in dış borçlarını sürdürülebilir hâle getirmek amacıyla 2020 yılında yaklaşık 65 milyar dolarlık özel sektör borcunu yeniden yapılandırmıştır. 2022'de ise IMF ile 45 milyar dolarlık yeni bir kredi anlaşması imzalanmış; bu anlaşma, önceki Macri döneminde alınan borcun yeniden yapılandırılmasını ve daha gerçekçi bir ödeme takvimi oluşturulmasını hedeflemiştir (IMF, 2022). Ancak IMF programı, önceki örneklerde olduğu gibi yapısal reformlar ve bütçe disiplini taleplerini içermekteydi ve bu durum ekonomik büyüme ile sosyal harcamalar arasında yeniden bir denge arayışına yol açmıştır.

Pandemi sonrası toparlanma 2021'de %10 büyüme ile belirginleşmiş olsa da, bu büyüme fiyat istikrarı ve sosyal göstergeler açısından kalıcı bir iyileşme yaratamamıştır. 2023 yılına gelindiğinde enflasyon oranı %100'ü aşmış, peso üzerindeki baskılar artmış ve dolarizasyon eğilimleri güçlenmiştir (World Bank, 2020). Sürekli borçlanma, kur istikrarsızlığı ve düşük rezervler Arjantin'i yine dış kaynak arayışına itmiş; ekonomik politika seçenekleri daralmıştır. 2023 sonunda göreve gelen sağ popülist lider Javier Milei, radikal serbest piyasa reformları ve "dolarizasyon" vaatleriyle gündeme oturmuş; bu durum, Arjantin'in ekonomik geleceği açısından yeni bir kırılma eşiğine işaret etmiştir (The Economist, 2023).

Tablo 9. 2020–2023 Arjantin pandemi ve sonrası ekonomik veriler

Yıl	GSYH Büyüme (%)	Enflasyon (%)	İşsizlik Oranı (%)	Yoksulluk Oranı (%)
2020	-9.9	36.1	11.0	42.0
2021	10.4	50.9	9.8	40.6
2022	5.0	94.8	7.1	39.2
2023	-2.5	121.7	6.6	43.1

Kaynak: INDEC. (2024). Indicadores macroeconómicos y sociales de la República Argentina (2020–2023).

Bu tabloda, Arjantin ekonomisinin pandemi sonrası toparlanma ve yeniden daralma sürecini yansıtmaktadır. 2020 yılında yaşanan %9,9'luk daralma, ülke tarihinin en sert resesyonlarından biri olarak kayıtlara geçmiştir. Pandemiyle mücadelede uygulanan sıkı kapanmalar ve uluslararası ekonomik daralma bu çöküşte etkili olmuştur. 2021 yılında ise %10,4 büyüme ile keskin bir toparlanma yaşanmış; ancak bu toparlanma fiyat istikrarı ve sosyal göstergelere kalıcı şekilde yansımamıştır.

Enflasyon oranı 2020'de %36,1 iken 2023'e gelindiğinde %121,7'ye ulaşarak hiperenflasyon sınırına dayanmıştır. Bu durum Arjantin pesosuna olan güvenin azalmasına, dolarizasyon eğilimlerinin güçlenmesine ve reel gelir kayıplarına yol açmıştır. İşsizlik oranı düşüş eğiliminde olsa da yoksulluk oranı 2023 yılında yeniden artış göstererek %43'ü aşmıştır. Bu veriler, büyümenin istihdam ve gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin zayıf olduğunu, sosyal kırılganlıkların sürdüğünü göstermektedir.

Toplamda tablo, pandemi sonrası Arjantin ekonomisinde görülen dengesiz toparlanmanın, makroekonomik istikrarsızlıklar ve sosyal eşitsizliklerle birlikte yürüdüğünü ortaya koymaktadır. Yapısal reformlara olan ihtiyaç ve dış finansmana bağımlılık bu dönemde daha da belirginleşmiştir.

4.8. Arjantin Ekonomisinde Yapısal Sorunlar

Arjantin ekonomisi, kısa vadeli krizlerin ötesinde, yapısal olarak yerleşik bazı sorunlar nedeniyle kalıcı bir istikrarsızlık döngüsü içerisinde yer almaktadır. Bu sorunların başında döviz bağımlılığı gelmektedir. Arjantin, ihracat gelirlerine ve dış borçlanmaya dayalı bir büyüme modeli izlediğinden, döviz rezervleri üzerinde sürekli baskı oluşmakta; bu durum ülkeyi döviz krizlerine açık hâle getirmektedir (Frenkel & Rapetti, 2012). Özellikle yerel yatırımcılar ve hanehalkı, tasarruflarını dolar cinsinden tutma eğiliminde olduklarından, sermaye kontrolleri ve döviz kuru üzerinde spekülasyon baskılar kronik bir hâl almıştır.

İkinci olarak, kurumsal zayıflıklar, yatırımcı güveninin düşük kalmasında önemli rol oynamaktadır. Bağımsız ve şeffaf bir yargı sisteminin yokluğu, sık rastlanan yolsuzluk vakaları ve kamu yönetiminde liyakat ilkesinin zayıflığı, hem yerli hem de yabancı yatırımcıların uzun vadeli kararlar almasını engellemektedir (Perry & Servén, 2003). Bununla bağlantılı olarak, siyasi belirsizlik de ekonomik istikrarsızlığın ana nedenlerinden biridir. Arjantin’de sık sık değişen ekonomik yönelimler, hükümet değişikliklerinin makro politikaları tamamen ters yüz etmesi ve ideolojik kutuplaşma, istikrarlı ve öngörülebilir bir yatırım ortamının oluşmasına engel teşkil etmektedir (Levitsky & Murillo, 2008).

Son olarak, enflasyonist beklentiler Arjantin ekonomisinin kronik hastalıklarından biri hâline gelmiştir. Geçmişte yaşanan hiperenflasyon dönemleri, ekonomik aktörlerin davranışlarını kalıcı olarak etkilemiş; fiyatlama, ücret pazarlığı ve tasarruf davranışları üzerinde belirleyici olmuştur. Bu nedenle, enflasyon hedeflemesi gibi para politikası araçları yeterince etkili olamamakta; aktörler yüksek enflasyon beklentilerini sürekli olarak fiyatlara ve sözleşmelere yansıtmaktadır (Calvo & Végh, 1999). Tüm bu yapısal sorunlar, Arjantin’in ekonomik toparlanma süreçlerini kırılgan hâle getirmekte ve dış şoklara karşı savunmasızlığını artırmaktadır.

V. SONUÇ

Arjantin ekonomisinin yaklaşık bir buçuk asırlık serüveni, çelişkiler ve dalgalanmalarla dolu bir dönüşüm hikâyesidir. 1880–1930 döneminde dünyanın en zengin ülkeleri arasında gösterilen bu Güney Amerika ülkesi, sonraki süreçte sık sık karşılaştığı ekonomik krizlerle dikkat çekmiş, gelişmekte olan ülkeler arasında "istikrarsızlık örneği" olarak anılmıştır. Bu tarihsel seyrin temel belirleyicileri arasında dışa bağımlı büyüme modelleri, siyasi belirsizlikler, kurumsal zayıflıklar ve enflasyonist beklentiler yer almaktadır.

Yapılan analizler göstermektedir ki Arjantin’de izlenen her yeni ekonomi politikası, kısa vadeli toparlanmalar sağlasa da, bu başarıların kalıcılığını engelleyen yapısal sorunlar çözüme kavuşturulmadığı sürece yeni krizlerin zeminini hazırlamaktadır. Örneğin, ithal ikamesine dayalı sanayileşme politikaları 1950’lerde ekonomik büyümeyi hızlandırmış, ancak verimsiz kamu harcamaları ve dış borçlanma eğilimleri 1970’lerden itibaren krizi tetiklemiştir. Benzer şekilde, 1990’lı yıllarda uygulanan sabit kur rejimi, başlangıçta fiyat istikrarı sağlarken, dış ticaret dengesizlikleri ve sermaye hareketlerinin kontrolsüzlüğü nedeniyle 2001 krizine yol açmıştır. Bu dönemlerin her biri, ekonomik başarı ile kriz arasındaki dengenin ne kadar kırılgan olduğunu ortaya koymuştur (Dornbusch & Edwards, 1991; Levitsky & Murillo, 2008).

2003–2011 döneminde Kirchner yönetimleri, sosyal refahı önceleyen politikaları sayesinde büyüme ve gelir dağılımı açısından başarılı bir dönem geçirmiştir. Ancak bu başarının da sürdürülebilirliği tartışmalıdır; zira dış borca dayalı sosyal harcamalar ve kur kontrolleri, ilerleyen dönemde ekonomik dengesizlikleri derinleştirmiştir. Macri hükümetinin neoliberal reformları da beklenen sonucu vermemiş, tam tersine enflasyonu tırmandırmış ve yoksulluğu artırmıştır. Pandemi sonrası dönemde ise Arjantin ekonomisi toparlanma belirtileri gösterse de hiperenflasyon, sermaye kontrolleri ve kur baskısı gibi yapısal problemler devam etmektedir (IMF, 2022; World Bank, 2020).

Arjantin örneği, kalkınmakta olan ülkelerin sadece ekonomi politikalarını değiştirmekle yetinmemesi gerektiğini, aynı zamanda kurumsal kapasiteyi güçlendirmesi, yolsuzlukla mücadele etmesi ve uzun vadeli bir ekonomik vizyon oluşturmaya gerektiğini göstermektedir. Aksi takdirde dış şoklar, sermaye hareketleri veya siyasi krizler gibi dışsal faktörler, bu tür kırılgan ekonomileri tekrar tekrar sarsmaya devam edecektir. Sonuç olarak, Arjantin’in ekonomik tarihi, gelişmekte olan ülkeler için önemli bir ders niteliği taşımaktadır: Ekonomik istikrar, yalnızca para politikası ya da döviz kuru yönetimiyle değil, kurumsal güven, siyasi istikrar ve toplumsal uzlaşıyla mümkün kılınabilir (Calvo & Végh, 1999; Perry & Servén, 2003).

KAYNAKLAR

- Basualdo, E. (2006). *Estudios de historia económica argentina: Desde mediados del siglo XX a la actualidad*. FLACSO.
- Calvo, G. A., & Végh, C. A. (1999). Inflation stabilization and BOP crises in developing countries. In J. B. Taylor & M. Woodford (Eds.), *Handbook of macroeconomics* (Vol. 1, pp. 1531–1614). Elsevier.
- Cavallo, D., & Fernández, R. (2020). Argentina’s IMF agreement: Origins and collapse. *Latin American Economic Review*, 29(1), 1–26.

- Comisión Económica para América Latina y el Caribe. (2013). *Estadísticas sociales y económicas de América Latina*. CEPAL.
- Di Tella, G., & Zymelman, M. (1967). *Los cambios en la estructura de la industria argentina*. Instituto Torcuato Di Tella.
- Dornbusch, R., & Edwards, S. (1991). *The macroeconomics of populism in Latin America*. University of Chicago Press.
- Etchemendy, S., & Collier, R. B. (2011). Down but not out: Union resurgence and segmented neoliberalism in Argentina. *Politics & Society*, 35(3), 363–401. <https://doi.org/10.1177/0032329207304318>
- Frenkel, R., & Rapetti, M. (2012). *Exchange rate regimes in the major Latin American countries since the 1950s: Lessons from history*. Center for Economic and Policy Research.
- Gerchunoff, P., & Llach, L. (2011). *El ciclo de la ilusión y el desencanto: Un siglo de políticas económicas argentinas*. Ariel.
- Hornbeck, J. F. (2019). *Argentina's economic crisis and IMF agreement*. Congressional Research Service
- International Monetary Fund. (2018). *Argentina: Request for stand-by arrangement* (Country Report No. 18/297). IMF.
- International Monetary Fund. (2022). *Argentina: Staff report for the 2022 Article IV consultation and request for an extended arrangement*. IMF.
- Instituto Nacional de Estadística y Censos. (2003). *Indicadores macroeconómicos de la República Argentina (1990–2001)*. INDEC.
- Instituto Nacional de Estadística y Censos. (2012). *Indicadores de condiciones de vida 2003–2011*. INDEC.
- Instituto Nacional de Estadística y Censos. (2024). *Indicadores macroeconómicos y sociales de la República Argentina (2020–2023)*. INDEC.
- Kiguel, M. A., & Liviatan, N. (1995). Stopping three big inflations: Argentina, Brazil, and Peru. In T. J. Courchene & A. L. Hillman (Eds.), *Inflation stabilization: The experience of Israel, Argentina, Brazil, Bolivia, and Mexico* (pp. 69–98). MIT Press.
- Levitsky, S., & Murillo, M. V. (2008). Argentina: From Kirchner to Kirchner. *Journal of Democracy*, 19(2), 16–30.
- Lo Vuolo, R. (2004). *La economía argentina y el FMI: Historia de un desencuentro*. CIEPP.
- Machinea, J. L. (1996). *The convertibility plan and the Argentine economy: A critical assessment*. Centro de Estudios Macroeconómicos de Argentina (CEMA).
- Maddison, A. (2001). *The world economy: A millennial perspective*. OECD Publishing.
- Maddison Project Database. (2020). *Historical statistics of the world economy: GDP per capita and trade data (1820–2018)*.
- Marichal, C. (1989). *A century of debt crises in Latin America: From independence to the Great Depression, 1820–1930*. Princeton University Press.
- Perry, G., & Servén, L. (2003). *The anatomy of a multiple crisis: Why was Argentina special and what can we learn from it?* World Bank Policy Research Working Paper Series, No. 3081.
- Rock, D. (1987). *Argentina, 1516–1987: From Spanish colonization to Alfonsín*. University of California Press.
- Stiglitz, J. E. (2002). *Globalization and its discontents*. W. W. Norton & Company.
- Stiglitz, J. E., & Guzmán, M. (2016). *Argentina's uncertain prospects*. Project Syndicate. <https://www.project-syndicate.org>
- Taylor, A. M. (1998). On the costs of inward-looking development: Price distortions, growth and divergence in Latin America. *The Journal of Economic History*, 58(1), 1–28.
- The Economist. (2023, November). *Javier Milei's dolarización dream and Argentina's economic gamble*. <https://www.economist.com>
- Weisbrot, M., Ray, R., & Montecino, J. A. (2009). *The Argentine success story and its implications*. Center for Economic and Policy Research.
- World Bank. (2020). *Argentina overview*. The World Bank Group. <https://www.worldbank.org>

Wylde, C. (2011). State, society and markets in Argentina: The political economy of neoliberalism. *European Review of Latin American and Caribbean Studies*, 91, 85–98.